

Rudi Roose is doktor-assistent aan de Universiteit Gent, vakgroep Sociale Agogiek, H. Dunantlaan 2, Gent, België. E-mail: rudi.roose@ugent.be.

Binnengekomen 10 september 2006

Geaccepteerd 20 oktober 2006

DE VRAAG NAAR PROFILERING: HULPVERLENING TUSSEN BEGRENZING EN ONTGRENZING

RUDI ROOSE

17

DE VRAAG NAAR PROFILERING: HULPVERLENING TUSSEN BEGRENZING EN ONTGRENZING

DE PROFILERING VAN DE HULPVERLENING

De jeugdhulpverlening in Vlaanderen wordt momenteel hervormd naar een integrale jeugdhulp, waarbij de verschillende sectoren en organisaties die betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening, beter op elkaar worden afgestemd. De integrale jeugdhulp moet op grond van een vraag of behoefte een samenhangend geheel van hulp aan de minderjarige en/of de minderjarige en zijn/haar leefomgeving bieden. De herstructurering van de hulpverlening moet ervoor zorgen dat de jeugdhulp toegankelijker wordt.

Een van de belangrijke elementen in deze ontwikkeling naar een integrale jeugdhulp is de profilering van de hulpverlening: organisaties moeten verduidelijken wat ze doen en aan welke probleemsituaties ze tegemoetkomen. Deze profilering zou de transparantie van de hulpverlening ten goede komen en ervoor zorgen dat de juiste vraag bij de juiste organisatie terechtkomt.

In deze bijdrage wordt gesteld dat de wijze waarop deze profilering wordt bepleit, contraproductief kan zijn gezien het feit dat het sociaal-politieke debat daarmee naar de achtergrond verschuift en de hulp-

verlening wordt verengd tot een technische in plaats van een maatschappelijke bezigheid.

EEN ACTIEONDERZOEK IN DE JEUGDHULPVERLENING

De stelling die in dit artikel wordt verdedigd, vindt haar grondslag in een actieonderzoek dat werd uitgevoerd in de jeugdhulpverlening in Vlaanderen (Roose, 2006). Dit onderzoek bestond uit een reorganisatie van de jeugdhulp, waarbij werd vertrokken vanuit de vraag of en op welke wijze deze reorganisatie voor kinderen en ouders een meerwaarde kon betekenen. De meerwaarde van een reorganisatie is immers niet evident, bijvoorbeeld omdat een betere afstemming van de hulp ook kan leiden tot minder handelingsruimte voor de cliënt, die dankbaar gebruikmaakt van de fragmentarische organisatie van de hulpverlening (Notredame, 1998) of omdat de formalisering van samenwerking de informele samenwerking doet afbrokkelen (Bronselaer, 2005).

In het onderzoek kwam tot uiting dat veel problemen met betrekking tot jeugdhulp niet verwijzen naar organisatorische problemen, maar wel naar het al dan niet opnemen van een concreet engagement van de hulpverlening en de visie op wat deskundige hulpver-

lening is. Deze visie kan de ruimte om een engagement ten aanzien van cliënten op te nemen verruimen dan wel verengen. De betrokken hulpverleners wezen daarbij op verschillende opvattingen over deskundige hulpverlening.

VERWACHTINGEN TEN AANZIEN VAN DE HULPVERLENING

In het Vlaamse jeugdhulpverleningsbeleid wordt veel aandacht besteed aan standaardisering. Dit krijgt onder meer vorm in het kwaliteitsbeleid. Met dit kwaliteitsbeleid – zeg wat je doet en doe wat je zegt – wordt uiting gegeven aan het managementdenken.

18 Deze managementbeweging wil ingaan tegen een bureaucratische hulpverleningsbenadering en de hulpverlening flexibeler maken: de nadruk ligt op flexibiliteit, veranderbaarheid en innovatie. Het managementdenken wil een oplossing vinden voor de chaos van de hulpverlening en vermijden dat hulpverlening een *invisible trade* (Garret, 2003) blijft, waarin hulpverleners kunnen doen wat ze willen. Dit gebeurt door het ontwikkelen van rationeel-technische kennis die hulpverleners in toom moet houden, gezien 'the irrationality of unmanaged systems in which the decision making of "street level bureaucrats" cannot be controlled' (Clarke & Newman, 1997:66).

Hulpverleners geven aan dat deze managementbenadering ook contraproductieve effecten kan sorteren. Belangrijke concepten zoals participatie, empowerment en vraaggerichtheid vragen immers de nodige discretionaire ruimte voor de hulpverlening. De nadruk op management van de hulpverlening zou echter maken dat de beslissingsruimte voor professionelen zeer beperkt blijft. Zo wordt de invloed van de hulpverleners op de gewenste innovatie, verandering en flexibiliteit van de hulpverlening als zeer beperkt gezien. 'In practice, choice tends to be reduced to simple binary oppositions – "change or die" – in which choices about the character or direction of change are repressed' (Clarke & Newman, 1997:48). De overheid neemt daarbij een positie in van *regulation door deregulation* (Dominelli & Hoogvelt, 1996): ze wil een kader scheppen dat aanzet tot een kwaliteitsbeleid, waarbij de verantwoordelijkheid bij de

voorziening ligt. Dit heeft voor de hulpverleningsvoorzieningen een dubbel gevolg: aan de voorzieningen wordt de nodige deskundigheid en macht toegedicht om in te grijpen in problematische situaties. Tezelfdertijd worden deze voorzieningen onderworpen aan vormen van evaluatie, contractualisatie en assessment (Clarke & Newman, 1997).

Hulpverleners geven dan ook aan dat de verwachtingen ten aanzien van hun handelen niet eenduidig zijn. Enerzijds ligt de nadruk op de verwachting dat er *vraaggestuurd* en *empowerend* wordt gewerkt, anderzijds moet men volgens bepaalde standaarden effectief en efficiënt werken.

HULPVERLENING ALS EEN BEGRENZENDE ACTIVITEIT

Een eenzijdige managementbenadering leidt tot een technische opvatting over hulpverlening en over de professionaliteit van de hulpverlening. Hulpverleningsvoorzieningen worden gereduceerd tot *loci of technical practice* (Dahlberg & Moss, 2005): hulpverlening bestaat dan uit het toepassen van de juiste technieken teneinde de juiste effecten te sorteren (Giesecke, 1990). Het uitgangspunt daarbij is dat er voor elk uniek probleem een unieke oplossing bestaat. Dit uitgangspunt vindt in de hervorming van de jeugdhulp in Vlaanderen zijn neerslag in de modulering van de jeugdhulp: alle jeugdhulpaanbieders beschrijven hun aanbod aan de hand van een en hetzelfde, intersectoraal bruikbare begrippenkader en delen hun aanbod op in modules. Een module is een eenheid van hulp die afzonderlijk kan worden ingezet, maar ook vrij gecombineerd kan worden in een hulpprogramma, dat zo goed mogelijk aansluit bij de vraag en de behoefte van de cliënt. Modulering moet het aanbod doorzichtiger, flexibeler inzetbaar en intersectoraal vergelijkbaar maken. In de praktijk blijkt modulering echter ook te kunnen leiden tot verstarring en tot een begrenzing van het engagement van de jeugdhulp, waar het wordt aangegrepen om duidelijk te maken met welk soort problemen en cliënten men *niet* meer wil werken (Roose, 2006). Strategieën als modulering, zorgprogrammering, enzovoort worden door bijvoorbeeld Van der Laan (2003) bestempeld als

vooroorlogse organisatiemodellen: het is een vorm van Taylorisme¹, waarbij hulpverleningsfuncties van elkaar worden losgekoppeld en aan verschillende personen worden toegewezen om nadien weer aan elkaar te worden geplakt. 'Degene die helpt met de steunkousen is de deur nog niet uit of de collega die de medicatie mag verstrekken, komt alweer binnen' (van der Laan, 2003). De profilering van de jeugdhulp wordt vanuit een dergelijke opvatting gezien als een *begrenzende* activiteit: het eigen engagement wordt afgebakend ten aanzien van die vragen waarvan ze zich deskundig acht om ze te beheersen, terwijl andere vragen moeten worden doorverwezen naar een ander aanbod dat op zijn beurt op het betreffende probleemgebied deskundig is. Een van de gevolgen van deze opvatting is het ontstaan van doorverwijzingscarrouzels, waarbij cliënten van de ene naar de andere dienst worden doorgesluisd telkens wanneer er een nieuw probleem opduikt.

HULPVERLENING ALS EEN ONTGRENZENDE ACTIVITEIT

Dit blokkendoosmodel van hulpverlening zou dan ook haaks staan op de verwachte ontwikkeling naar een vraaggestuurde hulpverlening. Hulpverlening op maat van de cliënt heeft als effect immers dat de hulpverlener de cliënt moet volgen, de manager de hulpverlener en het beleid de manager: de organisatie van de hulpverlening zou dus op haar kop moeten kunnen gaan staan (Van der Laan, 2003). Jamous en Peloille (in Evans & Harris, 2004) verwijzen naar een I/T-ratio. I staat voor *indeterminacy* (werk gekarakteriseerd door onzekerheid en onvoorspelbaarheid) en T voor *technicality* (de mogelijkheid om antwoorden te standaardiseren). Deze beide elementen staan op gespannen voet met elkaar. De idee dat hulpverlening problemen moet oplossen en voorspelbare resultaten moet bereiken, staat bijvoorbeeld in een gespannen verhouding met de vaststelling dat het aanmelden van een probleem voor cliënten niet altijd hoeft te leiden tot een verdere interventie (Verschelden, 2000). Luisteren op zich – zonder gefocust te zijn op de oplossing van het aangemelde probleem – kan een zeer krachtige en effectieve interventie zijn. Een mooi voorbeeld hiervan vinden

we bij Steinglass (1995) die een onderzoek vermeldt naar de wijze waarop gezinnen omgaan met het alcoholprobleem van één van de gezinsleden. Een onderzoeker wordt specifiek opgeleid om non-interventionistische onderzoeksvragen te stellen. Als gevolg – zo werd tijdens een follow-up onderzoek ontdekt – treedt er in heel wat gezinnen een verbetering van het probleem op. Door erover te vertellen aan de onderzoeker hebben gezinnen een beter zicht gekregen op hun eigen problemen. De kracht van hulpverleningsinterventies kan dus net liggen in het loslaten van de drang het probleem te willen oplossen. Cliënten geven aan dat de ervaring gesteund te worden vooral ligt in het *engagement* dat wordt opgenomen door de hulpverlening, eerder dan in het specifiek soort hulpverlening of aanbod dat wordt geboden.

Deze vaststelling houdt in dat een louter technische benadering van hulpverlening in twijfel moet worden getrokken. Een technische benadering van hulpverlening gaat voorbij aan het intermenselijk en dialogisch karakter van de hulpverlening (Parton & O'Byrne, 2000; Van Nijnatten, 2004). Hulpverlening is een *gebeurtenis*, eerder dan een vast gedefinieerd gegeven. Warmenhoven verwoordde in 1973 de plicht van de hulpverlening als volgt: 'Waar het in deze verplichting om gaat is niets minder, maar ook niets meer dan die kwaliteit van aanwezigheid die deze ander uitzicht zou kunnen geven op de doorbreking van zijn alleen-zijn. De andragoog als mens kan niet meer dan dit ene: verantwoordelijkheid dragen voor zijn eigen gedrag. Indien dat gedrag bedoeld wordt die ander ten goede te strekken, kan het van niets anders de uitdrukking zijn dan van de schroomvallige en eerbiedige toewending naar deze andere mens. Het kan als poging tot bijstand worden begrepen' (Warmenhoven, 1973:63). Deze opvatting over hulpverlening impliceert de nood aan ruimte voor een opvatting over hulpverlening als een onzekere en onvoorspelbare bezigheid. Onzekerheid wordt dan niet als een gevaar opgevat, maar als een mogelijkheid en een opening naar de ontdekking van nieuwe betekenisgeving (Dahlberg & Moss, 2005). Zo stelt Arendt (1994) dat een crisis alleen maar gevaar inhoudt indien zij wordt beantwoord met een gestandaardiseerd antwoord.

Daarbij wordt gesteld dat een technische professionaliteitsopvatting gepaard moet gaan met een *normatieve professionaliteitsopvatting* (zie bijvoorbeeld Kunneman, 1996). Normatieve professionaliteit is een houding van waaruit men problematieken benadert. Het betreft een permanent leren op basis van zelfreflectie, waarbij de eigen professionele normen en het eigen handelen voortdurend worden bevraagd (Van Unen, 2003). Parton en O'Byrne (2000) spreken over een opvatting van hulpverlening als een rationeel-technische activiteit en als een *moreel-praktische* activiteit. Van Unen (2003) verwijst naar een rationeel-technische en een *reflectief-relationale* deskundighedsopvatting. Er wordt daarbij verwezen naar de noodzaak voor een reflectieve benadering, gezien de ontwikkelingen naar een postmoderne samenleving en het verdwijnen van eenduidige normen en waarden in de samenleving. De samenleving wordt ambivalent en meerduidig. Reflectie over het eigen denken en handelen is zodoende van een luxe tot een noodzaak uitgegroeid (Van Unen, 2003). Kenmerkend in deze benaderingen is dat hulpverlening niet wordt gezien als voorspelbaar, maar wordt gekenmerkt door onzekerheid, verwarring en twijfel (Jordan, 1978; Van Nijnatten, 2004) en een noodzakelijke bescheiden opvatting over de oplossingscapaciteiten van de hulpverlening: 'Nog nooit heeft iemand anders dan de lamme de blinde geholpen, en de blinde de lamme' (Hoefnagels, 1985:94). Het gaat over het besef dat men in vele situaties *onmachtig* is een fundamentele oplossing aan te bieden, wat de opgave tot een expliciet engagement inhoudt om, gegeven de situatie, samen met ouders en kinderen te leren zien wat in een gegeven situatie aan de hand zou kunnen zijn en welke mogelijkheden tot handelen zich hierbij aftekenen. Het vertrekpunt is dan dat men in aanvang de *knowhow* en de deskundigheid om een probleem aan te pakken slechts beperkt of helemaal niet heeft (Parton & O'Byrne, 2000). Dit besef houdt de ruimte open tot een zoeken in samenspraak met andere hulpverleners en met hulpvragers zelf. Dit houdt in dat de profilering van de jeugdhulp wordt gezien als een *ontgrenzende* activiteit: de eigen uitgangspunten moeten steeds ter discussie kunnen worden gesteld en het eigen aanbod moet zo nodig kunnen worden herzien. Dit betekent onder meer dat met elke hulpvraag

zorgvuldig wordt omgegaan. Een element in die zorgvuldigheid betreft de vraag of het probleem dat aan bod komt, wel een hulpverleningsvraag is en geen ruimer sociaal-politiek probleem betreft. Dit zou bijvoorbeeld moeten voorkomen dat vragen in verband met armoede worden verengd tot vragen in verband met hulp op maat voor mensen in armoede. Dat betekent met andere woorden dat de hulpverlening buiten het kader van de hulpverlening en buiten het kader van het eigen aanbod probeert te denken.

EEN DEPOLITISERING VAN DE HULPVERLENING

De vraag naar een ontgrenzing van de hulpverlening betekent dat problemen weer in hun maatschappelijke context worden gezien. De idee dat maatschappelijke problemen beheerst kunnen worden door de hulpverlening, is alleen maar mogelijk door ze te ontdoen van hun maatschappelijk karakter. Castel en Le Cerf (1981; 1982) benoemen dit als een *politiek van depolitisering*, waarbij de problemen waarmee de hulpverlening wordt geconfronteerd, worden *geïndividualiseerd*. Daarbij wordt een algemene toestand vertaald in termen van individuele geschiedenis en wordt een gemeenschappelijk lot vertaald in termen van afzonderlijk gedrag en persoonlijke verantwoordelijkheid.

EXPERTEN IN ONZEKERHEID?

Uit het actieonderzoek bleek dat de kritiek van hulpverleners op de beheersingsgerichtheid van de hulpverlening niet noodzakelijk betekent dat de oplossingscapaciteit – en dus de voorspelbaarheid – ervan inherent ter discussie wordt gesteld, maar dat deze mogelijk ook wordt versterkt. De vraag naar meer ruimte om met de cliënt op pad te gaan gebeurt vaak in een discours van een vraag naar meer tijd, meer geld, meer middelen en betere methodieken. Dit discours houdt mogelijk ook de belofte in dat de hulpverlening de problemen waarmee ze wordt geconfronteerd, toch kan beheersen, mits ze maar meer tijd en middelen krijgt. Fundamenteel wordt het geloof in de oplossingscapaciteit dus niet in twijfel getrokken, alleen wordt de weg naar deze oplossing als te technisch gezien. De nadruk wordt gelegd op de profile-

ring van de hulpverlening, die geen zakelijke profilering mag zijn, maar een profilering waar de behoefte aan dialoog wordt benadrukt. De ruimte voor deze dialoog en het respectvol omgaan met mensen met problemen wordt in de samenleving als te beperkt gezien, wat de nood teweegbrengt aan een sterke positie van de hulpverlening – bijvoorbeeld door de erkenning van het sociaal werk als beschermd beroep – die opkomt voor het belang van deze dialoog en dit respect.

In dit pleidooi voor een minder technische profilering van de hulpverlening blijft de focus echter liggen op de agogische relatie of de relatie tussen hulpverleners en cliënten. Het naar voren schuiven van een andere deskundigheidsopvatting als tegengewicht voor een technische deskundigheidsopvatting houdt dan ook het gevaar in dat weer een identiteit wordt geclaimd van de hulpverlening die zich enkel situeert op het niveau van de agogische relatie. Zo gaan bijvoorbeeld Parton en O'Byrne (2000) en Healy (2000) op zoek naar de identiteit van het sociaal werk die zich onderscheidt van andere hulpverleningsinterventies. Parton & O'Byrne (2000:33) stellen dat sociaal werk zich onderscheidt van andere hulpverleningsberoepen 'mainly by their willingness to forsake the formality of their roles, and to work *with* ordinary people in their "natural" settings, using the informality of their methods as a means of *negotiating solutions to problems* rather than imposing them. Imposed, formal solutions are a last resort in social work, whereas they are the norm in other settings.' Stalker (2003) stelt dat hulpverleners *expert of uncertainty* worden. Deze discussie vinden we ook terug naar aanleiding van de *presentietheorie*, die vanuit de kritiek op de *afwezigheid* van de geïnstitutionaliseerde zorg een filosofie en methodiek van *aanwezigheid* uitwerkt (Baart, 2001). De nadruk op het belang van aanwezigheid wordt door de hulpverlening als zeer welkom ervaren, als tegenbeweging tegen de druk op de rationalisering van de hulpverlening en ter erkenning van al hetgene dat men doet in de hulpverlening dat niet benoembaar of meetbaar kan zijn (Verhelst, 2003), maar tezelfdertijd kan worden gesteld dat de nadruk in de presentietheorie weer op het individuele ligt: een centraal concept betreft het lijden van de mens, waarbij

de structurele dimensie van de problemen waarmee men wordt geconfronteerd weer uit het oog dreigt te worden verloren (Geldof & Driessens, 2003).

Uiteindelijk betreft het hier weer een *methodische identiteit*² eerder dan een *sociaal-politieke profilering* van de hulpverlening. Debaene bijvoorbeeld verwijst naar de aandacht voor de persoonwording in de opleiding maatschappelijk werk. Persoonwording wordt opgevat vanuit de idee dat het cartesische onderscheid tussen rede en emotie moet worden overstege door ook aandacht te hebben voor de menselijke gevoelens. Debaene stelt dat dit, in tegenstelling tot het uitgangspunt, een zeer rationele benadering is, gezien de idee dat *de persoon* gekend kan zijn en beheerst kan worden. 'Het bevestigt opnieuw de ultieme droom van maakbaarheid en zelfbeheersing waarin ooit niets nog zal ontsnappen aan onze persoonlijke controle' (Debaene, 2005:49). Zodoende meent het maatschappelijk werk zich te verzetten tegen het heersende rationaliteitsdenken, terwijl het er zich door laat inkapselen. Zo is de idee dat de hulpverlener een reflexive practitioner *moet zijn* uiteindelijk weer een technische opvatting over hulpverlening, zij het een andere techniek.

DISCUSSIE: DE VERPLICHTING TOT ONTGREINZING

De discussie tussen voorspelbare en onvoorspelbare hulpverlening moet dan ook genuanceerd worden benaderd. Enerzijds moet daarbij de rationalisering van de hulpverlening niet worden verketterd. Een ongenueanceerde tegenbeweging tegen de rationalisering van de hulpverlening gaat immers voorbij aan de positieve aspecten van rationalisering die er óók zijn, bijvoorbeeld de vaststelling dat ook het ontstaan van de verzorgingsstaat een element van rationalisering is (Arts, 2004). Anderzijds houdt een discussie in termen van een dichotomie tussen *rationalisering* en *relationalisering* ook het gevaar in dat de betekenis van deze relatie niet meer in twijfel wordt getrokken. Het debat over de hulpverlening blijft dan immers opgesloten in een debat over problemen als hulpverleningsproblemen. Het gaat met andere woorden om een begrensde benadering van het engagement van de hulpverlener, die weliswaar de nadruk legt op de dialoog met

de cliënt in het antwoord op de gestelde problemen, maar waarbij de problemen opgesloten blijven in een *hulpverleningslogica*. We verwezen reeds naar het debat over armoede en hulpverlening dat dan een debat blijft over participatie van mensen in armoede aan de hulpverlening, eerder dan over de vertaling van armoedeproblemen in hulpverleningsproblemen. Zo zien we ook dat bijvoorbeeld het debat over kinderrechten – dat initieel een debat is over de maatschappelijke positie van alle kinderen – een debat wordt over rechten van het kind op en in de hulpverlening, waarbij de constructie van het kind tot cliënt uit beeld verdwijnt. Daardoor kan het debat over participatie en empowerment de politiek van depolitiseren versterken, eerder dan deze ter discussie te stellen: sociaal-politieke problemen worden weggeorganiseerd en de hulpverlening claimt de deskundigheid om deze te beheersen via een participatieve of empowerende benadering. Dit wegorganiseren van het debat over de vraag wie welk probleem ten aanzien van wie definieert zien we op verschillende terreinen van de hulpverlening ten voordele van een vooral methodisch debat. Zo wordt bijvoorbeeld preventie gezien als iets fundamenteel anders dan curatie. Algemene preventie wordt, in plaats van een *fase* in de probleemaanpak, steeds meer een aparte *methode* (Bouverne-De Bie, 2006), die zich onderscheidt van de individuele hulpverlenende opdracht. Daardoor kan het besef dat hulpverlening ook *maatschappelijk* handelen is mogelijk naar de achtergrond verdwijnen, aangezien dit een taak is voor de algemene preventie, als apart aanbod (cf. Goris, 2003a; 2003b). Jeugdhulp wordt bijvoorbeeld ook als iets fundamenteel anders gezien dan jeugdwerk. Jeugdhulp en jeugdwerk worden dan vooral gezien als onderscheiden methodische antwoorden op problemen, eerder dan als gemeenschappelijke pedagogische praktijken: het verschil is dat het jeugdwerk wordt geproblematiseerd omdat ze bepaalde jongeren niet bereikt, terwijl de jeugdhulp wordt geproblematiseerd indien jongeren er wel mee in contact komen. In wezen betreft het telkens een methodisch debat over de organisatie van het aanbod en niet over de sociaal-pedagogische betekenis ervan.

Deze methodische profilering van de hulpverlening houdt een gevaar in van begrenzing van de reflectie

over de hulpverlening, waarbij problemen niet meer in hun historische en maatschappelijke context worden gesitueerd, maar enkel worden geïndividualiseerd. Het gaat over een 'paradigma van de geïndividualiseerde verantwoordelijkheid: iedereen is in feite verantwoordelijk voor zijn eigen handelen en kan in principe vrij keuzen maken. Uitgangspunt is dat iedereen daar ook voldoende maatschappelijke mogelijkheden toe heeft' (Mathijs & Vincken, 2004:52). Het betreft een verschuiving van de verantwoordelijkheid voor welzijn van de publieke naar de private sfeer (Clarke, Gewirtz & McLaughlin, 2002). Een concept als empowerment betekent dan niet vanzelfsprekend een meerwaarde voor zorgbehoevenden, omdat het vooral wordt ingevuld als een *empowerment of the self*, als verplichting voor elke burger. Geen controle hebben over jezelf, over je gezondheid, je kinderen, de vervulling van je eigen behoeften, enzovoort wijst op een belangrijk probleem (Baistow, 1994).

De hulpverlening zou zich sociaal-politiek moeten profileren. Het gaat om een *politiek van repolitisering*: het ontwikkelen van het besef dat hulpverlening *maatschappelijk* handelen is. Met het creëren van een hulpverleningsaanbod worden ook – al dan niet expliciet – uitspraken gedaan over de verhouding tussen individuele en maatschappelijke verantwoordelijkheid. Zo betekent de vaststelling dat momenteel vooral de nadruk wordt gelegd op opvoedingsondersteuning en het opzetten van initiatieven ter zake, niet alleen dat ouders het recht hebben op ondersteuning, maar tevens dat de problemen die zich in de samenleving voordoen, als opvoedingsproblemen worden gedefinieerd. Een politiek van repolitisering betekent dat de eigen praktijk in een ruimer maatschappelijk en historisch perspectief wordt gezien. Daarbij is het besef dat de praktijk niet alleen een antwoord op problemen formuleert, maar in deze aanpak ook de problemen mee *definieert*, noodzakelijk.

Vanuit een sociaal-politieke lezing van de hulpverlening is niet de probleemsituatie in de hulpverlening het initiële object van onderzoek; object van onderzoek zijn ook de uitgangspunten op basis waarvan een situatie tot probleemsituatie werd geconstrueerd en die de hulpverlening mee vormgeven. Dit betekent

onder andere dat de motivatie voor interventies en effecten van deze interventies in het debat worden opgenomen. Een besluit kan dan zijn dat het eigen aanbod herzien of bijgestuurd moet worden. Een basisgegeven is dat hulpverlening niet meer is en kan zijn dan een *tussenkomst* in een socialisatieproces dat onafhankelijk van deze tussenkomst zijn verloop kent en waarbij de hulpverlening dit verloop, zo goed en zo gefundeerd mogelijk, kan beïnvloeden, maar nooit volledig kan sturen, omdat deze sturing per definitie buiten het bereik van de hulpverlener ligt (Bouverne-De Bie, 2004). Deze maatschappelijke kijk impliceert dat de vraag naar een engagement van de hulpverlening niet beperkt wordt tot de microsituatie, maar dat dit wordt opengetrokken naar een ruimere maatschappelijke en historische analyse, waarin de hulpverlener kritisch naar zichzelf leert kijken. Voor de hulpverlener betekent dit de erkenning dat een aanbod niet wordt gerealiseerd binnen de grenzen van het vertrouwde, maar de bereidheid vergt zich te engageren buiten de grenzen van het vertrouwde. Tevens impliceert deze benadering de bereidheid deze verplichting tot *ontgrenzing* (Freire, 1972) als een meerwaarde te erkennen.

NOTEN

- 1 Het scientific management van Frederic Taylor (1856-1915) lag aan de basis van de rationalisering van de arbeid. Taylor wordt, samen met Henri Ford, beschouwd als de geestelijke vader van de lopende band.
- 2 We verwijzen hier naar de methode en niet naar de methodiek. Een methode verwijst naar een bepaalde aanpak en geeft aan hoe er wordt tussengekomen en wat er wordt gedaan. Een methodiek verwijst naar waarom voor een bepaalde aanpak wordt gekozen. Elke methodiek is gebaseerd op een sociale probleemdefinitie en geeft aan welke de verbinding is tussen het gehanteerde theoretische model en de gekozen aanpak (Bouverne-De Bie, 2004).

LITERATUUR

- Arendt, H. (1994) *Tussen verleden en toekomst. Vier oefeningen in politiek denken*. Leuven: Garant.
- Arts, W. (2004) 'Verzorgingsstaat, quo vadis?' In: Arts, W., H. Entzinger en R. Muffels (red.), *Verzorgingsstaat*. Assen: Koninklijke Van Gorcum, p. 9-40.
- Baart, A. (2001) *Een theorie van de presentie*. Utrecht: Uitgeverij Lemma.
- Baistow, K. (1994) 'Liberation and regulation? Some paradoxes of empowerment'. In: *Critical Social Policy*, 42(3), p. 34-46.
- Bouverne-De Bie, M. (2004) *Sociale Agogiek*. Gent: Academia Press.
- Bouverne-De Bie, M. (2006) 'Uitgangspunten voor een pedagogisch referentiekader voor preventie'. In: Decoene, J., F. Myny, T. Vanthuyne en G. Verschelden (red.) *Samen op een hobbelpaard. Preventie bijzondere jeugdbijstand ondersteunt opvoedingssituaties*. Leuven: Garant, p. 21-42.
- Bronselaer, J. (2005) 'Netwerkrelaties tussen zorgvoorzieningen: een geïntegreerde analyse van determinerende factoren, kosten en baten'. *Tijdschrift voor Welzijnswerk*, 29(68), p. 5-18.
- Castel, R. en J.F. Le Cerf (1981) 'Het verschijnsel 'psy' in de franse samenleving. Naar een nieuwe psychologische cultuur'. In: *Comenius*, 1(4), p. 506-520.
- Castel, R. en J.F. Le Cerf (1982) 'Het verschijnsel 'psy' in de franse samenleving. De relatie-maatschappij'. In: *Comenius*, 2(2), p. 213-227.
- Clarke, J., S. Gewirtz en E. McLaughlin (2002) 'Reinventing the Welfare State'. In: Clarke, J., S. Gewirtz and E. McLaughlin (eds.) *New Managerialism, New Welfare?* Londen-Thousand Oaks-New Delhi: Sage Publications, p. 1-26.
- Clarke, J. en J. Newman (1997) *The Managerial State*. Londen-Thousand Oaks-New Delhi: Sage Publications.
- Dahlberg, G. en P. Moss (2005) *Ethics and Politics in Early Childhood Education*. Oxfordshire: RoutledgeFalmer.
- Debaene, R. (2005) 'Werken met inzet van je persoon?' In: *Alert*, 31(1), p. 43-51.

- Dominelli, L. en A. Hoogvelt (1996) 'Globalization and the technocratization of social work'. In: *Critical Social Policy*, 16(2), p. 45-62.
- Evans, T. en J. Harris (2004) 'Street-Level Bureaucracy, Social Work and the (Exaggerated) Death of Discretion'. In: *British Journal of Social Work*, 34(6), p. 871-895.
- Freire, P. (1972) *Pedagogiek van de onderdrukten*. Baarn: In den Toren.
- Garrett, P.M. (2003) 'Swimming with Dolphins: The Assessment Framework, New Labour and New Tools for Social Work with Children and Families'. In: *British Journal of Social Work*, 33(4), p. 441-463.
- Geldof, D. en K. Driessens (2003) 'Tijd voor aanwezigheid als voorwaarde voor duurzame hulpverlening: kritische reflecties bij de presentietheorie'. In: *Sociale Interventie*, 12(2), p. 18-30.
- Giesecke, H. (1990) *Pedagogiek als beroep. Grondvormen van pedagogisch handelen*. Voorburg: De Meerval.
- Goris, P. (2003a) 'Preventie in de sociale ondernemingen. Deel 1: een stand van zaken'. In: *Alert*, 29(4), p. 13-24.
- Goris, P. (2003b) 'Preventie in de sociale ondernemingen. Deel 2: doorheen de bomen het bos weer zien?' In: *Alert*, 29(4), p. 25-33.
- Healy, K. (2000) *Social Work. Contemporary Perspectives on Change*. Londen/Thousand Oaks/New Delhi: Sage Publications.
- Hoefnagels, G.P. (1985) 'Staatsinterventie en menselijke relaties'. In: Seminarie en laboratorium voor jeugdwelzijn en volwassenenvorming (red.), *Interventierecht. Bijdragen tot de Studiedag georganiseerd naar aanleiding van het emeritaat van Prof. Dr. G. De Bock op 5 oktober 1984*. Malle: De Sikkel, p. 89-100.
- Jordan, B. (1978) 'A Comment on 'Theory and Practice in Social Work''. In: *British Journal of Social Work*, 8(1), p. 23-25.
- Kunneman, H. (1996) 'Normatieve professionaliteit. Een appèl'. In: *Sociale Interventie*, 5(3), p. 107-112.
- Laan, G. van der (2003) 'De professional als expert in practice based evidence. Wat maakt sociale interventies effectief'. In: *Sociale Interventie*, 12(3), p. 4-16.
- Michielse, H.C.M. (1989) *Welzijn en discipline. Van tuchthuis tot psychotherapie*. Amsterdam: Boom Meppel.
- Nijnatten, C. van (2004) *Opvoeding, taal en continuïteit. Een pleidooi voor dialogisch maatschappelijk werk*. Amsterdam: Boom.
- Notredame, L. (1998) 'Van inclusiviteit tot salamitactiek. Bedenkingen bij het passen en vloeken van begrippen'. In: *Alert*, 24(4), p. 31-38.
- Parton, N. en P. O'Byrne, P. (2000) *Constructive Social Work. Towards a new practice*. New York: Palgrave.
- Roose, R. (2006) *De bijzondere jeugdzorg als opvoeder*. Gent: Academia Press.
- Stalker, K. (2003) 'Managing Risk and Uncertainty in Social Work. A Literature Review'. In: *Journal of Social Work*, 3(2), p. 211-233.
- Steinglass, P. (1995) 'The clinical power of research'. In: *Family Process*, 34(2), p. 125-126.
- Unen, C. van (2003) *De professionals. Hulpverleners tussen kwetsbaarheid en beheersing*. Delft: Uitgeverij Eburon.
- Verhelst, W. (2003) 'Een aha-erlebnis voor straathoekwerkers'. In: *Alert*, 29(5), p. 47-56.
- Verscheden, G. (2000) *Belevingsonderzoek bij kinderen en jongeren. Kinderen en jongeren over hun behoeften aan zorg*. Gent: Universiteit Gent.
- Warmenhoven, O. (1973) *Prolegomena tot de andragologische propaedeuse*. Proefschrift. Groningen: Universiteit Groningen.

SUMMARY

In the current managerial approach of social work, social work services are expected to strive for a unambiguous identity: social work services must clarify what they do and whom they are doing it with/for. In this article it is argued that this search for a unambiguous identity of social work services is problematic. One of the consequences is the loss of discretion of social workers, who aren't allowed to work with problems that fall out of range of the identity of the service. The idea is that every unique question needs a unique answer by a unique service. This constricts discretion, which is necessary to meet the complexity of the problems that social work encounters. The search for an unambiguous identity also focuses on a methodological identity rather than a socio-political one. The focus on the methodological identity of social work often stresses the individualisation of social problems. Problems such as poverty are seen in terms of problems of exclusion from care rather than exclusion from society. In the article it is argued that the discussion on the identity of social work must broaden its view from the search for a methodological identity towards a search for a socio-political identity: this implies that social work services reflect on broadening rather than limiting their discretion and reflect on the question whether the problems that social work encounters are care problems and/or societal problems.